

Jan Zrzavý Božská hra

12. 12. 2012

/
10. 3. 2013

Dům umění
Jurečkova 9
Ostrava

Plakát na výstavu, 1932

Na podzim roku 1932 uspořádal Dům umění v Moravské Ostravě samostatnou výstavu Jana Zrzavého, pojatou jako průřez jeho malířským a kresebným dílem. Výstava se stala významnou událostí. Umělec Moravskou Ostravu navštívil, zúčastnil se vernisáže, sfáral do hlubinného dolu a získal zakázky k portrétování rodinných příslušníků místní honorace. Nadto v Ostravě objevil nový malířský motiv – černé haldy na předměstí, jež jej podnítily k namalování působivých obrazů před polovinou třicátých let a opětovně na počátku let padesátých. Ostrava pro něj znamenala víc než jakékoli jiné tehdejší české a moravské město, vyjma Prahy, kterou obdivoval, ale podle vlastních slov ji nedokázal namalovat podle svých představ. Po osmdesáti letech se letos dílo Jana Zrzavého do Ostravy vrací v rozsáhlém, vnitřně rytmizovaném výběru z jeho celoživotní tvorby.

Princ, 1910,
olej, plátno, 31,7 x 41,5 cm,
Moravská galerie v Brně

Jan Zrzavý (1890–1977) patří k nejdůležitějším osobnostem českého umění 20. století. Jeho bohatá, různorodá tvorba byla svědkem dvou světových válek a mnoha politických zvrátů. Mezi nejstarším obrazem dnešní výstavy (Stromy, 1907) a obrazem závěrečným (Modrá hlava, 1974) uplynulo šedesát sedm let. Dílo málokterého českého malíře může být představeno v tak velkém časovém rozpětí, aniž by ztratilo napětí, soustředění či neustále se vyvíjející výraz. Ještě dříve než namaloval první obraz, za nějž považoval Údolí smutku (1907), Zrzavý vstřel množství podnětů: za všechny lze uvést dílo spisovatele Julia Zeyera, oslovující jej po celý život, a hlavního představitele italské renesance Leonarda da Vinci. O jejich vlivu se nepřestával zmiňovat od mládí do zralého věku, kdy o nich hovořil v oblíbeném rozhlasovém pořadu Jan Zrzavý vzpomíná

Luna s konvalinkami, 1913,
olej, plátno, 49,5 x 30 cm,
Galerie Zlatá husa v Praze

Hosté Abrahamovi
(Návštěva Abrahamova, Andělská návštěva), 1911–1912,
pastel, karton, 46 x 50,5 cm,
Galerie výtvarného umění v Ostravě

na domov, dětství a mladá léta, vydaném i knižně. Oba pro něj představovali výsostné umělce, nedostížitelný vzor, jímž se nejen dlouhodobě inspiroval, avšak s nímž se i složitě vyrovnával.

Výstava se soustřeďuje na sledování provázaných a prolétajících se témat Jana Zrzavého, k nimž se buď po desetiletí přibližoval, nebo k nimž se naopak po mnoha letech navracel, když se domníval, že našel ten nejvhodnější způsob jejich vyjádření. Zrzavý měl jiný poměr k času než představitelé moderního umění a nejrůznějších směrů, ať kubismu či surrealismu. Na skupinových výstavách se jeho dílo vymykalo ze stanoveného rámce a samostatnými

Milenci (Posedlost), 1914,
olej, plátno, 44 x 31 cm,
Galerie výtvarného umění v Ostravě

retrospektivami vzbuzoval neobyčejnou pozornost veřejnosti, jež mu v šedesátých letech přisoudila roli široce uznávané a oceňované celebrity, vyvolávající až zbožnou úctu. Tvorba Jana Zrzavého, jehož umělecký odkaz spravuje Národní galerie v Praze, obsahuje množství vnitřních motivů, které se netýkají jen shodných námětů, ale zejména protínajících se pocitů, jímž dával často jinou podobu, a opětovně se vynořujících typů naladění, pojatých obdobnými kompozičními přístupy. Z prací Jana Zrzavého před diváky vystávají tváře, podobenství, tesknosti

70 Jaro, 1924–1929,
olej, plátno, 115 x 150 cm,
Galerie výtvarného umění
v Ostravě

a rozkoše, ale i vysoké umělecké ideály, vyjádřené vztahem k poezii a k antické kultuře. Proměnlivost jeho postoje lze sledovat na vztahu ke krajině, chápané jako místo, jež nemusí mít nic společného s přírodou.

Rozvrstvení monografické výstavy vyplývá z charakteru Zrzavého práce, z jeho pojetí člověka a místa. Od nejranějšího po závěrečné období lze sledovat téma tváří, představující zásadní setkání autora se sebou samým na počátečních Vlastních podobiznách (1908), pocházejících z prvních let jeho malířské zkušenosti, i na pozdních Vlastních podobiznách (1964–1965), jež kreslil, když mu bylo pětasedmdesát. Tvář byla pro Zrzavého zároveň setkáním s někým, komu chtěl být na blízku, ať to byl Kristus (několikrát se dokonce promítl do námětu Ecce homo), nebo Julius Zeyer, jehož duchovními

186 Toaleta, 1918,
uhel, papír, 79 x 43 cm,
Národní galerie v Praze

¹²⁴ San Marco ve dne, 1931,
olej, plátno, 65 x 100 cm,
Moravská galerie v Brně

portréty se zabýval kolem roku 1950. Zrzavý v sobě velmi záhy rozpoznal určitý nosný životní pocit, z něž mohl čerpat inspiraci a který sám označil jako melancholii. Poprvé ji zpodobil na pastelu Údolí smutku (1907), jenž považoval za svoji úvodní práci, předznamenávající celé dílo. Často bývá pod pojem melancholie shrnována celá Zrzavého tvorba. V takto širokém záběru lze spojit obraz Melancholie II (1919) a Jaro (1924–1929) s obrazy přímo podnícenými mnichovskými událostmi (Oběť, 1938, Uprchlíci, 1938). Melancholie prochází i Zrzavého díly z šedesátých a sedmdesátých let, kdy se zabýval andělskými hlavami, o nichž nelze říci, zda náležejí muži či ženě (Modrá hlava, 1974). Zrzavý měl úzký vztah k biblí. Důležitá pro něj byla podobenství zobecněná do známých námětů, týkajících se pokory, pomoci bližnímu a milosti. Přitahoval jej vztah Krista

¹²⁰ Thoulinguet, 1932,
olej, plátno, 66 x 101 cm,
Národní galerie v Praze

a Jana, jemuž se věnoval na několika obrazech. Od Hostů Abrahámových (1911–1912), Kající Magdalény (1914) a Milosrdného Samaritána (1914–1915) vede cesta k Poutníkům do Emauz (1942) a ke Zvěstování (1957), dvěma vrcholným dílům, vycházejícím z raných kresebných záznamů, uskutečněných před první světovou válkou.

Od samého počátku se Zrzavý pohyboval ve významových polaritách. Současně se ztišením a meditací se v jeho práci projevovala opačná poloha, vyjevující uvolněnou sexualitu a nevázanou rozkoš, jak připomínají nejen Milenci (Posedlost, 1915), ale zejména Kleopatra, ve které se rozkoš spojila se smrtí, a nezvykle eroticky uvolněný kresebný doprovod k Shakespearovým Sonetům z první poloviny padesátých let. Motiv Kleopatry vzbudil takový ohlas, že se stal Zrzavého erbovním dílem. Z výtvarných vzorů nelze opominout uctívání Leonarda, které

¹⁴³ Haldy večer II, 1933,
olej, plátno, 65 x 99 cm,
Galerie hlavního města Prahy

výstava představuje osobitými interpretacemi Svatého Jana Křtitele (1923–1926) a Mony Lisy (1946–1952). Zrzavý měl silný vztah k literatuře. Dokázal zviditelnit vnitřní rozměry příběhů způsobem často kongeniálním s literární předlohou, jak potvrzuje soubor kreseb k Máji Karla Hynka Máchy (1924) a ke Kytici Karla Jaromíra Erbena (1926–1927). Vysokou úroveň si uchovávají Zrzavého ilustrace z druhé poloviny padesátých let ke knihám Julia Zeyera (Dům U tonoucí hvězdy, 1957; Světla Východu, 1958) a také k uchvacující Máchově próze Pouť krkonošská (1959). Hlavní osu Zrzavého díla dlouhodobě určoval vztah k místu – od fantastických krajin přes Českomoravskou vysočinu (Krucemburk, 1920, Vadínská pazderna, 1920) po dvě oblasti, jež mu byly nejbližší: Bretaň a Benátky. Vedle naprosto opuštěných míst zapadlého koutu Bretaně a vysoce kulturního náměstí Svatého Marka v Benátkách měl Zrzavý smysl i pro průmyslové předměstí Moravské Ostravy (1933),

³⁵ Král, 1970,
kvaš, bílá křída, papír, 36,5 x 26,4 cm,
Národní galerie v Praze

či naopak pro rozpadající se náhrobky na Via Appia (1934). Poslední důležitou oblastí se pro něj stalo Řecko, k němuž příležitostně odkazoval již dříve, ale na něj se přímo soustředil po své prvé návštěvě Řecka v roce 1966. Do jeho kreseb pronikly podněty jednak z archaického řeckého sochařství, jednak z ojedinělého místa, které počátkem šedesátých let obdivoval i Martin Heidegger: Poseidonova chámu na mysu Sounion. Na konci své umělecké a životní dráhy se Zrzavý vrátil k vlastním počátkům evropské kultury, jež vždy toužil bezprostředně poznat.

Koncepce výstavy

Karel Srp, Lenka Bydžovská,
Vojtěch Lahoda, Zuzana Novotná

Názvy kapitol

Tváře
Melancholie
Podobenství
Leonardo
Příběhy
Místo
Řecko

Komentované prohlídky

se budou uskutečňovat pravidelně po skupinách maximálně 35 osob
v termínech 3.1., 8. 1., 10. 1., 17. 1., 22. 1., 24. 1., 29. 1., 31. 1., 5. 2., 7. 2., 12. 2.,
14. 2., 19. 2., 21. 2., 26. 2., 28. 2., 5. 3., 6. 3., 7. 3. a 9. 3. vždy od 17 hodin.
Nutná je rezervace předem na michalickova@gvuo.cz.
Vstup s platnou vstupenkou na výstavu.

Vzdělávací programy

k výstavě pro školy a veřejnost připravujeme na objednávku od úterý
do pátku. Cena programu je 20,- Kč na osobu (pedagogický doprovod
zdarma). Programy je nutné rezervovat předem na tel. čísle 734 437 181
nebo e-mailem na: jasanova@gvuo.cz
Bližší informace naleznete na www.gvuo.cz.

Vstupné

Plné 100,-

Zlevněné 50,-

*děti, studenti, senioři, vojáci
a držitelé průkazů ISIC, ITIC, GO 26*

Animační programy 20,-

Školní skupiny 10,-

pedagogický doprovod zdarma

Rodinné 150,-

2 dospělí + děti

Skupiny nad 10 osob 70,- /osoba

Volný vstup neděle

Galerie výtvarného umění v Ostravě, příspěvková organizace
Dům umění, Jurečkova 9, Ostrava
Tel. + 420 596 115 425
Otevírací doba: úterý – neděle od 10.00 do 18.00 hodin.

www.gvuo.cz

Záštitu nad výstavou převzali
Ing. Miroslav Novák, hejtman Moravskoslezského kraje
a Ing. Petr Kajnar, primátor města Ostravy

J&T BANKA

Generální partner

UNIQA

Hlavní partner

Moravskoslezský
kraj

OSTRAVA!!!

VÍTKOVICE

MACHINERY GROUP

GRAFICO®
TISKÁRNA

rencar

Partneři

ČESKÝ ROZHLAS
OSTRAVA
89.0 FM • 105.3 FM • 107.3 FM

A2
kulturní čtrnáctideník

ArtMap.cz

DNES

iDNES.cz

euroawk
THE GREAT OUTDOORS.

Česká televize

CineStar

Reklam
plakátovací plochy

Mediální partneři

